

Juhlavuosia

Kuluvaa vuotta juhlietaan Suomessa yleisten kirjastojen 200-vuotisjuhlavuotena. Ensi vuonna International Federation of Documentation and Information, lyhyesti FID, viettää 100-vuotisjuhlavuotta.

FID:n tapauksessa kyseessä ei ole järjestön muodollisen syntymäpäivän viettäminen. On kyse enemmästä. Kansainväliseksi järjestöksi FID perustettiin vuonna 1937. Se perustettiin Kansainvälisen bibliografisen instituutin raunioille huolehtimaan dokumentaation edistämisestä kansainvälisenä yhteistyönä. Käyttämäni ilmaisu ”rauniot” vaatii selityksen.

Bibliografinen instituutti perustettiin Brysselissä ensimmäistä maailmansotaa edeltäneenä aikana, jolloin kansainvälinen yhteistyö ymmärrettiin tällaisiin tehtäviin perustettujen eri alojen instituuttien työksi. Sodan jälkiseurauksista yksi oli kansainvälisen yhteistoiminnan käsittäminen kokonaan uudella tavalla. Syntyi Kansainliitto. Johtajatukena oli, että nimenomaan valtioiden tulee yhdessä edistää kansainvälistä yhteistoimintaa, mutta erityisaloilla varsinaisen yhteistyön harjoittamisen tulee perustua asiantuntemukseen, joka saadaan käyttöön kokoamalla asiantuntemus kansainvälisiin järjestöihin. Kansainliitto tukisi järjestöjen toimintaa.

Belgian valtion ylläpitämänä bibliografinen instituutti edusti näin ollen vanhentunutta ajattelutapaa eikä sen siirtämistä sellaisenaan Kansainliiton yhteyteen pidetty mahdollisena. Viimein päädyttiin siihen ratkaisuun, että dokumentaatioasiain kansainvälistä yhteistyötä varten perustettiin erityisjärjestö, FID, ja se sai vastatakseen myös bibliografisen instituutin kiinteistä tehtävistä, ennen kaikkea kansainvälisen universaalisen luokitusjärjestelmän, UDK:n, kehittämis- ja ylläpitotehtävästä. Instituutin työn sisältö ei suinkaan ollut rappeutunut, mutta uusi tapa jäsentää kansainvälinen yhteistoiminta raunioitti instituutin hallinnollis-rakenteellisesti.

Kansainvälinen bibliografinen instituutti puolestaan syntyi vuonna 1895 Brysselissä pidetyn kansainvälisen bibliografisen kongressin suosituksesta. Tämän suosituksen Belgian valtio otti toteutettavaksi. Kongressin ja myös instituutin perusta-

misen väkevä taustavoima oli Henri Lafontaine, joka itse asiassa ajoi rauhan aatetta laajalla rintamalla. Kansainvälisen bibliografisen yhteistyön hän käsitti keinoksi edistää maailmanrauhaa. Tätä juurtaan nykyinen FID ei korosta. Järjestö viettää 100-vuotisjuhlaa lähtökohtanaan kansainvälisen bibliografisen yhteistyön käynnistyminen vuoden 1895 kongressin aloituksesta. FID on tuon aloitteen tosiasiallinen perillinen.

”It is essential that the new world of information be seen as part of a long tradition of intellectual development”, kirjoitti Beverly P. Lynch dekaanin tervehdyksessään laitoksensa, UCLA Graduate School of Library and Information Science, tutkinto-ohjelmassa lukuvuodelle 1990–1991. Näinhän asia on. Siitä on kyse myös FID:n 100-vuotiuudessa. Olennaista on nähdä informaation uusi maailma osana pitkää älyllisen kehityksen traditiota.

Samanlaisesta asiasta on kyse myös Suomen yleisten kirjastojen 200-vuotiuudessa. Tosin tähän juhlintaan on esitetty täsmällinen syntymäpäivä, nimittäin 2.8.1794. Silloin Vaasassa perustettiin lukuseura ja kirjasto. Juhlavuoden perusteluissa (lähde: Kirjasto 1/1994, s. 25) mainitaan, että ”Vaasan Luku-Kirjasto syntyi samoista aineksista kuin nykyinenkin kirjastolaitos. Se oli tulos ajan kulttuurielämästä ja yhteiskuntapoliittisesta tilanteesta.” Tässä mielessä Vaasan lukuseuran perustamisen esille ottaminen 200-vuotiuuden lähtökohdaksi palvelee hyvin pyrkimystä nähdä informaation uusi maailma osana pitkää älyllisen kehityksen traditiota.

Perusteluissa mainitaan myös, että ”lukuseurassa / lukupiirissä / Luku-Kirjastossa oli kysymys porvariston merkityksen kasvuun liittyneestä ilmiöstä, joka versoi kaikkialla, missä kirjallinen kulttuuri oli olemassa.” Onkin huomautettava, että Vaasassa kysymyksessä oli ruotsinkielinen kirjallinen kulttuuri. Kaikkien muidenkin lukuseurojen kirjastojen kirjat olivat pääsääntöisesti ruotsinkielisiä, joten kokoelmat olivat vain suomenkieltä taitavan kansanosan kannalta merkityksettömiä, vaikka alempisäättyiset saivatkin lainata niistä kirjoja pientä maksua vastaan. Yhtä lailla merkityksetön suomenkieliselle väestölle oli tohtori A. Tappen

vuonna 1804 Viipuriin perustama saksalainen Stadtbibliothek. – Sitä paitsi: 1800-luvun auetessa noin 95 % kansasta asui maaseudulla. Sinne kansankirjastot / yleiset kirjastot nimenomaan levisivät, kun niiden aika tuli 1800-luvun puolivälissä.

Suomenkielinen kirjallisuus oli niukasti viljelty kulttuurin sarka Ruotsin vallan aikana. Autonomian aikana kieleemme kirjallinen viljely alkoi voimistua. Jo vuonna 1820 alkoi suomenkielisten sanomalehtien pysyvä julkaiseminen – ensimmäinen oli ”Turun Wiikko-Sanomia” – ja suomen kirjakielen vakiinnutus sai lisää sekä puhtia että asiantuntemusta Suomalaisen kirjallisuuden seuran työn myötä. Seura perustettiin 1831. Ajan herätysliikkeet tuottivat ennennäkemättömän runsaasti suomenkielistä kirjallisuutta. Vasta riittävästi lisääntyvä kirjallinen tuotanto saattoi antaa tukevan kasvualustan lukemisen vakiintumiselle suomenkielisen väestön piirissä.

Kansankirjastojen perustamiseen johtaneesta yhteiskunnallisesta kehityksestä ei vielä ole käytävissä yleisesitystä. Monet tekijät, kirjatuoannon kasvu niistä yhtenä, näyttävät kulminoituneen 1840-luvulla siten, että kansankirjastojen perustaminen maan eri puolille saattoi alkaa. Helpoimmin se kävi ruotsinkielisillä seuduilla. Unohtamatta Pohjanpitäjän postimestarin Matthias Weckströmin vuonna 1837 avaamaa kirjastoa ensimmäisen varsinaisen pitäjänkirjaston perusti kirkkoherra P. U. F. Sadelin Hammarlandissa vuonna 1841. Kirjastotoiminta saattoi alkaa myös suomenkielisellä maaseudulla ja suomenkielisen kaupunkiväestön orastaviin tarpeisiin. Kirkkoherra A. J. Europaeus perusti pitäjänkirjaston Liperiin vuonna 1845 ja kauppa-apulainen Juho Pynninen puolensadan viipurilaisen rahallisesti tukemana suomalaisen lainakirjaston Viipuriin. Se avattiin yleisölle maaliskuussa 1846. Näistä kirjastoaloitteista lastut lentelivät joka suuntaan. Suomenkielistä väestöä, väestömme enemmistöä palvelevan yleisen kirjaston 150-vuotisjuhlaa voisimme viettää ensi vuonna.

Näillä huomautuksillani en suinkaan väheksy ajatusta viettää kuluva vuotta yleisten kirjastojen 200-vuotisjuhlavuotena. Se on lainakirjastotoiminnan jatkuvuuden juhlintaa ja ansaitsee tulla laajalti huomatuksi. Silti on paikallaan muistaa juhlahuomussa, että suomenkielen viljelyn hyväksi 1800-

luvulla tehty työ oli se kylvö, josta koko kansan yleinen kirjastolaitos vasta sai voimansa.

Yleisten kirjastojen kohtalonyhteyttä kirjalliseen kulttuuriin eivät uudet kirjat ts. elektroniset tallenteet muuta mitenkään. Kirjallisia ja kuvallisia dokumentteja nekin ovat, uusia vain siinä merkityksessä, että niiden kantamaa informaatiota voidaan siirtää entistä tehokkaammin. Myös tässä mielessä on olennaista nähdä informaation uusi maailma osana pitkää älyllisen kehityksen traditiota.

100-vuotisjuhlavuoteen valmistautuva FID tähyää tulevaisuuteen. Se julkistaa Tokiossa lokakuussa 1994 pidettävässä 47. kongressissaan julkilausuman, jonka tarkoituksena on ilmaista tietoa ja sen käyttöä eri puolilta valottavien järjestöjen yhteinen näkemys informaatio- ja tietalojen tulevaisuudesta ja sen edellyttämistä kansainvälisistä toimituksista. Julkilausumaan liittyen on Suomessa tuotettu kansallinen julkilausuma, jossa informaatio- ja tietalojen suomalaiset tahot lausuvat yhteisen strategianäkemyksensä näiden alojen kehityksestä kansallisella tasolla. Tämän julkilausuman tavoitteena on toimia Suomessa keskustelun ja toiminnan herättäjänä eri tietalojen välillä sekä vaikutuskanavana mm. julkishallintoon ja talouselämään. Päämääränä on entistä tiiviimpi yhteistyö.

Kotimainen julkilausuma allekirjoitettiin 8.2.1994. Koska olen tämän lehden toimittamista lukuunottamatta jo vetäytynyt syrjään aktiivisuudesta informaatio- ja tietotalalla, en tunne tarkoin julkilausuman valmistelun kotimaista taustaa. Se sallittaneen, että ilmaisen tyrmistykseni siitä, että Kirjastotieteen ja informatiikan yhdistys ei kuulu allekirjoittajiin. Onhan tämä yhdistys alusta pitäen osoittanut aktiivisesti halukkuutensa yhteistyöhön mm. järjestämällä lähialojen edustajien kanssa useita yhteisiä seminaareja ja pyrkinyt siten omalla sarallaan hedelmälliseen vuorovaikutukseen ja yhteistoimintaan kokonaisuuden hyväksi.

Entistä tiiviimmälle yhteistyölle on maanlaajuisesti sekä tarvetta että sijaa. On paikallaan kiittää julkilausuman valmistelijoita arvokkaasta työstä. Saakoon se tuekseen tekoja. Tekijöille toivotan menestystä.

Helsingissä 4.3.1994

Marjatta Okko